

Odpowiedzialne rodzicielstwo w nauczaniu Pawła VI i Jana Pawła II z perspektywy współczesnej młodzieży

Responsible Parenthood in the Teaching of Paul VI and John Paul II,
from the perspective of today's youth

MATEUSZ DAŃCZAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydział Teologiczny, Polska
mateuszdanczakmsf@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5578-2500>

Abstract: The article compares the teaching of John Paul II regarding responsible parenthood with the views of high school students on this subject. The teachings of Paul VI and John Paul II on marriage, family, and responsible parenthood are synthetically presented. For the purposes of the publication, survey research was conducted, which shows that the majority of young people do not share the Catholic concept of marriage. Respondents appear to lack trust in natural family planning methods and advocate for the use of contraception, which they consider morally acceptable.

Keywords: Responsible Parenthood; Paul VI; John Paul II; Youth; Contraception

Abstrakt: W artykule porównano nauczanie Jana Pawła II, dotyczące odpowiedzialnego rodzicielstwa z poglądami na ten temat młodzieży szkół średnich. Syntetycznie przedstawiono nauczanie Pawła VI i Jana Pawła II na temat małżeństwa, rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa. Na potrzeby publikacji przeprowadzono badania ankietowe, które pokazują, że młodzież w większości nie podziela katolickiej koncepcji małżeństwa. Ankietowani wydają się nie ufać naturalnym metodom planowania rodziny i opowiadają się za stosowaniem antykoncepcji, którą uznają za moralnie dopuszczalną.

Słowa kluczowe: odpowiedzialne rodzicielstwo; Paweł VI; Jan Paweł II; młodzież; antykoncepcja

Wstęp

W 2024 roku upłynęło 30 lat od wydania przez Jana Pawła II Listu do rodzin, w którym papież przypomina wartość i potrzebę odpowiedzialnego rodzicielstwa. W tym samym roku, do egzaminów maturalnych przystąpili uczniowie urodzeni w roku 2005, czyli w roku śmierci ówczesnego Biskupa Rzymu. Pokolenie, które dzisiaj wchodzi w dorosłość nie może pamiętać pielgrzymek czy homilii papieża Polaka. Słowa, myśli i czyny Jana Pawła II są dla dzisiejszych uczniów nie tyle wspomnieniami co faktami historycznymi. Rodzi się zatem pytanie, czy młodzi dzisiaj, w przestrzeni moralnej, wyznają podobne wartości do tych, które papież zawarł w swoich wypowiedziach i dokumentach?

W niniejszej publikacji autor podejmie próbę zestawienia nauczania Jana Pawła II o odpowiedzialnym rodzicielstwie z poglądami współczesnej młodzieży na ten temat. Na początku artykułu w sposób syntetyczny zostanie przedstawiona koncepcja odpowiedzialnego rodzicielstwa w tekstach Pawła VI i Jana Pawła II. W drugim paragrafie autor zaprezentuje wyniki własnych badań ankietowych przeprowadzonych wśród uczniów szkół średnich, by na koniec dokonać porównania koncepcji i poglądów papieża oraz współczesnej młodzieży.

I. Odpowiedzialne rodzicielstwo w Encyklice *Humane vitae*

W 1968 roku zostaje opublikowana Encyklika *Humane vitae* i od samego początku kardynał Wojtyła był tą osobą, która broniła zasadności i wartości dokumentu, kiedy ten spotykał się z krytyką. To dzięki niemu powstał komentarz do encykliki, opracowany przez grupę krakowskich specjalistów, a on sam był autorem Wstępu do owej publikacji. Był również inicjatorem przetłumaczenia tego tekstu i rozesłania go do wszystkich biskupów świata oraz wszystkich uczelni katolickich (Świerczek 2010, 14).

W dokumencie tym Paweł VI używa terminu „odpowiedzialne rodzicielstwo” w dwóch znaczeniach. W pierwszym, szerszym, opisuje cały proces wydawania na świat i wychowania potomstwa. Natomiast w drugim, węższym znaczeniu, używa go, by opisać świadome podejmowanie decyzji przez małżonków, dotyczące poczęcia i urodzenia dziecka (PiekarSKI 1997, 37-38).

Zgodnie z nauką, zawartą w *Humane vitae*, odpowiedzialne rodzicielstwo realizowane jest przez małżonków, którzy zdają sobie sprawę z naturalnych procesów biologicznych związanych z płciowością, a co za tym idzie, rozpoznają okresy płodności i niepłodności. Jednocześnie akceptują to, że człowiek nie jest władcą absolutnym swojego ciała i jego naturalnych funkcji, w tym

zdolności rozrodczej. Wymaga to od nich opanowania wrodzonych popędów i namiętności przez rozum i wolę (Paweł VI 1968, 10).

Uwzględniając warunki fizyczne, ekonomiczne, psychologiczne i społeczne, małżonkowie realizują odpowiedzialne rodzicielstwo poprzez roztropne i wielkoduszne decyzje dotyczące liczby dzieci. Mogą zdecydować się na posiadanie większej liczby potomstwa lub, z ważnych powodów i z poszanowaniem zasad moralnych, na okresowe lub trwałe unikanie poczęcia dziecka. Odpowiedzialne rodzicielstwo jest zatem ściśle związane z obiektywnym porządkiem moralnym ustanowionym przez Boga, którego prawidłowym interpretatorem jest dobrze uformowane sumienie. Małżonkowie powinni uznawać swoje obowiązki wobec Boga, siebie, rodziny i społeczeństwa, zachowując porządek i hierarchię wartości. W związku z tym, w przekazywaniu życia, nie mogą działać dowolnie ani niezależnie określać moralnie właściwych metod postępowania. Powinni dostosować swoje działania do Bożego planu, wyrażonego w naturze małżeństwa i jego aktach oraz w nauczaniu Kościoła (Paweł VI 1968, 10).

Andrzej Bohdanowicz konkluduje: „Odpowiedzialne rodzicielstwo – w znaczeniu użytym w encyklice – oznacza rozpoznanie i podjęcie przez małżonków swego powołania do przekazywania życia i wychowania dzieci ze świadomością odpowiedzialności przed Bogiem Stwórcą, w którego stworczych i zbawczych planach mężczyzna i kobieta uczestniczą zawierając małżeństwo” (Bohdanowicz 2016, 182).

2. Odpowiedzialne rodzicielstwo w nauczaniu Jana Pawła II

Jan Paweł II w pełni przejmuje naukę zawartą w Encyklice *Humane vitae*. W Adhortacji Apostolskiej *Familiaris Consortio* zauważa, że Kościół, ze względu na szczególną rolę małżonków, którzy uczestniczą w tajemnicy życia i miłości Boga, czuje się zobowiązany do ochrony godności małżeństwa oraz odpowiedzialności za przekazywanie życia. Stwierdza, że nauczanie papieża Pawła VI, zawarte w Encyklice *Humanae vitae*, stanowi dla dzisiejszego świata prorocze przesłanie, które potwierdza i klarownie przedstawia tradycyjną naukę Kościoła, dotyczącą małżeństwa i prokreacji (Jan Paweł II 1981, 29). Biskup Rzymu podkreśla, że Kościół głęboko wierzy w wartość każdego ludzkiego życia, również gdy jest ono kruche i bezbronne. W opozycji do pesymizmu i egoizmu, które zdają się ogarniać świat, Kościół wspiera życie, dostrzegając w każdym ludzkim istnieniu głęboką wartość, pochodzącą od samego Boga. Papież stanowczo potępia, nazywając je poważnym naruszeniem godności ludzkiej, wszelkie działania rządów i innych organów, które ograniczają wolność małżonków w decyzjach dotyczących potomstwa. Nie zgadza

się również na wywieranie presji na małżonków, by ci stosowali środki antykoncepcyjne, poddawali się sterylizacji czy dokonywali aborcji (Jan Paweł II 1981, 30).

W Liście do rodzin Jan Paweł II, powołując się na *Humane vitae*, pisze, że termin „odpowiedzialne rodzicielstwo” dotyczy momentu, w którym małżonkowie, poprzez współżycie, mogą stać się rodzicami. Papież zauważa, że stanowi on wyjątkową wartość dla ich małżeńskiej więzi, ale również niesie ze sobą możliwość rodzicielską. Te dwa aspekty współżycia Jan Paweł II nazywa jednoczącym oraz prokreacyjnym i podkreśla, że jeżeli zostaną od siebie oddzielone w sztuczny sposób, to jednocześnie zostanie naruszona wewnętrzna prawda samego aktu małżeńskiego (Jan Paweł II 1994, 12).

Papież zwraca uwagę, że akt małżeński wiąże się z odpowiedzialnością za potencjalne rodzicielstwo. W tym momencie mężczyzna i kobieta mogą stać się rodzicami, inicjując proces kreacji nowego życia ludzkiego, który dokonuje się w ciele kobiety. Kobieta jako pierwsza zdaje sobie sprawę, że jest matką i to ona uświadamia mężczyznę o jego ojcostwie. Za to potencjalne i później rzeczywiste rodzicielstwo są wspólnie odpowiedzialni. Mężczyzna nie może się od tej odpowiedzialności uchylać. Związek małżeński zawsze angażuje odpowiedzialność obojga. Szczególne wezwanie papież kieruje w stronę mężczyzny, który będąc także sprawcą rodzicielstwa, jest od niego jednak biologicznie oddalony. Nie może pozostać obojętny, gdyż oboje, mężczyzna i kobieta, są odpowiedzialni za nowe życie wobec siebie nawzajem i innych ludzi (Jan Paweł II 1994, 12).

Biskup Rzymu przypomina, że wszelkie działania mające na celu uniemożliwienie poczęcia czy to przed, podczas, czy po zbliżeniu małżonków, są wewnętrznie nieuczciwe i należy je odrzucić. Gdy małżonkowie stosują antykoncepcję, oddzielają od siebie funkcje jednoczącą i prokreacyjną współżycia, które Bóg wpisał w naturę mężczyzny i kobiety oraz ich jedność seksualną. Taka postawa sprawia, że stawiają się ponad Bożym zamysłem, manipulują płciowością, degradują zarówno siebie, jak i współmałżonka oraz nie ofiarowują siebie w pełni drugiemu. Antykoncepcja prowadzi nie tylko do zamknięcia się na życie, ale także fałszuje prawdę miłości małżeńskiej, która powinna być darem ofiarowywanym drugiemu w sposób pełny i bezinteresowny. Jan Paweł II dodaje: „jeżeli natomiast małżonkowie, stosując się do okresów niepłodności, szanują nierozzerwalny związek znaczenia jednoczącego i rozrodczego płciowości ludzkiej, postępują jako «słudzy» zamysłu Bożego i «korzystają» z płciowości zgodnie z pierwotnym dynamizmem obdarowania «całkowitego», bez manipulacji i zniekształceń” (Jan Paweł II 1981, 32).

Według papieża teologiczna refleksja, oparta na doświadczeniach wielu par małżeńskich i różnych dziedzinach wiedzy, powinna podkreślać różnicę antropologiczną i moralną między antykoncepcją, a naturalnymi metodami

planowania rodziny. Jest to różnica fundamentalna, ponieważ zasada się na dwóch odmiennych koncepcjach osoby i płciowości. Wybór naturalnych metod obserwacji płodności oznacza akceptację cyklu kobiety, dialogu, wzajemnego poszanowania, wspólnej odpowiedzialności i panowania nad sobą, co wymaga uznania tak duchowego, jak i cielesnego charakteru komunii małżeńskiej. Korzystając z naturalnych metod planowania rodziny małżonkowie doświadczają, że ich miłość, także w wymiarze fizycznym, jest bardziej czuła i serdeczna. Płciowość nie jest wówczas traktowana w sposób przedmiotowy, a przez to niszczący dla więzi małżeńskiej (Jan Paweł II 1981, 32).

Jan Paweł II w swoim przemówieniu, skierowanym do uczestników międzynarodowego sympozjum poświęconemu naturalnym metodom planowania rodziny, konkluduje: „Jest oczywiste, że odpowiedzialne rodzicielstwo nie polega tylko na dostosowaniu się do rytmu biologicznego. Chodzi raczej o wyrażenie pełnej prawdy o osobie, która jest głęboką jednością ducha, psychiki i ciała. Jedności tej nie da się nigdy sprowadzić do zespołu mechanizmów biologicznych. Tylko w kontekście wzajemnej miłości małżonków, całkowitej i bezwarunkowej, może być przeżywane w całej swej godności poczęcie – owo wydarzenie, które dotyczy przyszłości ludzkości” (Jan Paweł II 2004).

3. Założenia metodologiczne badań własnych

Na potrzeby niniejszej publikacji w 2024 roku przeprowadzono badania ankietowe wśród uczniów szkół średnich, mieszczących się na terenie Konina. Respondenci zostali poproszeni o wypełnianie anonimowej ankiety, składającej się z 25 pytań, podzielonych na trzy sekcje. W pierwszej części badania respondenci odpowiadali na pytania dotyczące ich profilu demograficznego, religijnego i społecznego. W drugiej części były pytania dotyczące małżeństwa, a trzecia część składała się z pytań odnoszących się do kwestii związanych z odpowiedzialnym rodzicielstwem. W badaniach wzięło udział 181 uczniów, z czego 134 uczęszczało do liceum ogólnokształcącego, a 47 do technikum. 93 badanych zadeklarowało się jako kobiety, a 85 jako mężczyźni. Trzy osoby nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o płeć. 52,5% respondentów uczęszczało do IV klasy szkoły średniej, 27,1% do klasy III, a 20,4% do klasy V. 119 badanych mieszkało na wsi, a 62 w mieście.

Jedno z pytań ankiety dotyczyło częstotliwości praktyk religijnych. Uczęszczanie do kościoła przynajmniej raz w tygodniu zadeklarowało 32,6% badanych, a spośród nich 2,2% uczęszczało do kościoła częściej niż raz w tygodniu. Prawie co czwarty (22,1%) badany deklarował uczęszczanie do kościoła kilka razy w roku, a 16,6% czyni tak średnio raz w miesiącu. Odpowiedź „średnio raz w roku” i „rzadziej niż raz w roku” zaznaczyło odpowiednio

7,2% i 6,6%. 14,9% badanych deklarowało, że nie chodzi w ogóle do kościoła. W tym miejscu warto dodać, że w 2021 roku zostały przeprowadzone badania, w których sprawdzano postawy religijne 732 polskich katolików z pokolenia Z. Spośród ankietowanych katolików 91,7% zadeklarowało uczestnictwo we Mszy św., choć częstotliwość udziału była zróżnicowana. Najwięcej, bo 36,7%, uczęszczało na Mszę św. w każdą niedzielę i święto, a 6,0% chodziło częściej niż raz w tygodniu, co łącznie stanowi 42,7% respondentów. 12,8% zadeklarowało uczestnictwo raz w miesiącu, a 36,2% uczestniczyło wyłącznie w czasie wakacji lub przy okazjach rodzinnych (Polok i Szromek 2024, 6).

4. Wyniki badań własnych

W pierwszej części ankiety badani zajmowali stanowisko w kwestiach związanych z małżeństwem. Respondenci zostali zapytani o swoje poglądy na temat definicji małżeństwa. Na pytanie, czy zgadzają się ze stwierdzeniem, że tylko związek mężczyzny i kobiety może być uznany za małżeństwo – 29,8% osób odpowiedziało zdecydowanie tak, a 11,6% raczej tak. Odpowiedź „nie wiem” wybrało 6,1% respondentów, podczas gdy 18,8% odpowiedziało, że raczej się z tym stwierdzeniem nie zgadza, a 33,7% zdecydowanie się z nim nie zgadza.

Wielu respondentów (36,5%) uważa, że małżeństwo jest wyłącznie tradycją i nie ma wpływu na późniejsze życie. Z kolei 26% badanych stwierdziło, że ma ono kluczowe znaczenie dla późniejszego życia małżonków i deklaruje, że potrafią ten pogląd uzasadnić, natomiast 32,6% uznaje je za ważne, choć nie potrafią wyjaśnić dlaczego. Dziewięciu badanych zdecydowało się na dopisanie dodatkowej odpowiedzi na to pytanie, ale często odbiegały one od tematu lub były powtórzeniem jednej z podanych już odpowiedzi.

Respondentów pytano także o ich plany na przyszłość w kontekście małżeństwa sakramentalnego. Większość (61,9%) planuje jego zawarcie w przyszłości, 15,5% nie ma takich planów, a 22,7% jeszcze tego nie wie.

W kwestii zachowania czystości seksualnej do momentu ślubu, jedynie 6,1% respondentów jest zdecydowanych na jej zachowanie, a 4,4% raczej chce ją zachować. Znacząca część badanych, bo 21,0% wybrała odpowiedź „nie wiem”. Natomiast 18,8% stwierdziło, że raczej nie zamierza zachować czystości przed ślubem. Największa grupa respondentów, bo aż 49,7% z nich zdecydowanie nie ma takiego zamiaru.

W kwestii postrzegania rodziny jako instytucji, 84,5% respondentów uważa ją za wartościową. Zaledwie 2,8% badanych określiło rodzinę jako instytucję przestarzałą, podczas gdy 12,7% nie wyraziło zdania na ten temat.

W drugiej części badania ankietowani odpowiadali na pytania, związane z tematem odpowiedzialnego rodzicielstwa. Respondenci zostali zapytani

o swoją wiedzę i opinie na temat naturalnych metod planowania rodziny oraz innych środków antykoncepcyjnych i wczesnoporonnych. Na pytanie, czy wiedzą, czym są naturalne metody planowania rodziny, 69,1% odpowiedziało twierdząco, a 30,9% przecząco. Zapytano również o skuteczność tych metod. Odpowiedzi rozłożyły się następująco: 6,1% uznało je za zdecydowanie skuteczne, 26,5% za raczej skuteczne, 44,8% wybrało odpowiedź „nie wiem”, 9,9% stwierdziło, że raczej nie są skuteczne, a 12,7% uznało je za zdecydowanie nieskuteczne.

Zapytano także o wiedzę na temat różnicy między środkami antykoncepcyjnymi a środkami wczesnoporonnymi, 94,5% respondentów zadeklarowało, że wiedzą, czym się one różnią, podczas gdy 5,5% nie miało takiej wiedzy.

Ankietowani zostali poproszeni o dokończenie zdania, dotyczącego moralnej dopuszczalności naturalnych metod planowania rodziny, środków antykoncepcyjnych i wczesnoporonnych. Większość, bo 56,4% uznała za moralnie dopuszczalne zarówno środki wczesnoporonne, antykoncepcyjne, jak i naturalne metody planowania rodziny. Kolejnych 38,1% ankietowanych za dopuszczalne uznało środki antykoncepcyjne i naturalne metody, 3,9% wybrało jedynie naturalne metody planowania rodziny, a 1,8% udzieliło innych odpowiedzi (dwie osoby nie wiedziały, czym są podane środki i metody, jedna osoba odmówiła odpowiedzi).

W odpowiedzi na pytanie o osobiste plany, dotyczące stosowania różnych metod i środków teraz i w przyszłości, 18,8% wskazało na środki wczesnoporonne, antykoncepcyjne oraz naturalne metody planowania rodziny, 28,7% na środki antykoncepcyjne i naturalne metody, 9,9% na środki antykoncepcyjne i wczesnoporonne, 2,8% jedynie na naturalne metody planowania rodziny, 17,7% jedynie na środki antykoncepcyjne, 18,2% wybrało odpowiedź „nie wiem”, a 3,9% udzieliło innych odpowiedzi (cztery osoby zadeklarowały, że nie używają i nie chcą używać żadnych środków, trzy osoby udzieliły nieadekwatnych odpowiedzi).

Na pytanie o chęć posiadania w przyszłości dzieci, 45,3% respondentów odpowiedziało zdecydowanie tak, 33,7% raczej tak, 9,4% nie wie, 6,1% raczej nie planuje mieć dzieci, a 5,5% zdecydowanie nie planuje mieć dzieci.

5. Dyskusja

Odpowiedzialne rodzicielstwo według Jana Pawła II dotyczy życia małżeńskiego. Co ciekawe ponad połowa badanej młodzieży uważa, że zdecydowanie się nie zgadza lub raczej się nie zgadza ze stwierdzeniem, że tylko związek mężczyzny i kobiety może być uznany za małżeństwo. Papież w swoim nauczaniu pokazuje jednak, że współżycie homoseksualne jest moralnie nieupo-

rządowane i drogą dla osób pozostających ze sobą w relacjach innych niż sakramentalne małżeństwo jest zachowywanie wstrzemięźliwości seksualnej (Laddach 2021, 175).

Na podstawie przeprowadzonych badań można zauważyć zastanawiającą tendencję do nie zawierania związku sakramentalnego. Prawie 40% respondentów nie chce albo jeszcze nie wie czy chce związać się z kimś sakramentalnie. Podobne tendencje można zaobserwować również w społeczeństwie – na skutek zmian, które się dokonują – m.in. coraz częstsze unikanie długoterminowych, intymnych relacji oraz opóźnianie momentu nawiązywania takich więzi. Ponadto pojawia się różnorodność odpowiedzi na pytanie o formę związku czy ma on być formalny, czy nieformalny. Wzrasta także społeczne zrozumienie dla decyzji o zakończeniu związku w sytuacji braku pełnej satysfakcji (Szkutalski 2016, 76).

Jan Paweł II często porusza temat małżeńskiej miłości, określając ją jako duchową moc, którą mężczyzna i kobieta otrzymują od Boga, kiedy łączą się ze sobą w jedno ciało. Małżonkowie uczestniczą w miłości samego Boga. Jest to zatem relacja, którą papież uważa za zupełnie wyjątkową (Luber 2004, 57). W Katechizmie Kościoła Katolickiego można także przeczytać, że „«małżonkowie chrześcijańscy... we właściwym sobie stanie i porządku życia mają własny dar wśród Ludu Bożego». Właściwa łaska sakramentu małżeństwa jest przeznaczona dla udoskonalenia miłości małżonków i dla umocnienia ich nierozdzielnej jedności. Przez tę łaskę «podtrzymują się wzajemnie... z pomocą wiernej miłości, a przyjmowanemu z miłości do Boga potomstwu wpajają chrześcijańskie nauki i ewangeliczne cnoty»” (Katechizm Kościoła Katolickiego 1993, 1641). Tymczasem biorąc pod uwagę wyniki, uzyskane podczas badań, należy stwierdzić, że niemal 60% procent badanych zdaje sobie sprawę z wartości sakramentalnego małżeństwa, ale tylko 26% z nich potrafi uzasadnić swoje stanowisko. Wydaje się, że w przepowiadaniu i katechezie, warto położyć jeszcze mocniejszy nacisk na głoszenie prawdy o głębokiej wartości małżeństwa.

Andrzej Pryba, pod koniec lat 80. ubiegłego wieku, przeprowadził badania ankietowe wśród młodzieży szkół średnich w Czersku, Chojnicach i Tucholi. Jednym z zagadnień była ocena współżycia seksualnego przed ślubem. 24,7% ankietowanych stwierdziło wówczas, że współżycie przed ślubem zasługuje na surowe potępienie, 11,3% badanych uznało to za sprawę konieczną, a 55,3% za dopuszczalną. Zdania nie wyraziło wówczas 8,7%. W badaniach tych widoczna jest wyraźna różnica między ankietami wśród kobiet i mężczyzn. 27,8% kobiet uznało wówczas, że akt seksualny przedmałżeński zasługuje na surowe potępienie. Jednocześnie pogląd ten podzielało jedynie 14,3% mężczyzn. Podczas badań, przeprowadzanych niemal 40 lat temu, 74,1% mężczyzn uważało współżycie przed ślubem za dopuszczalne. Pogląd ten podzie-

lało 48,7% kobiet (Pryba 1990, 45). Badania przeprowadzone w 2024 roku wykazały, że prawie 70% młodych zdecydowanie nie zamierza albo raczej nie zamierza zachować wstrzemięźliwości seksualnej do momentu ślubu. W tej grupie znajduje się 69,9% badanych kobiet i 65,5% badanych mężczyzn. Odwrotny pogląd na tę sprawę przedstawiło jedynie nieco ponad 10% respondentów. W tej grupie znajduje się 9,7% kobiet i 11,8% mężczyzn. Na podstawie tych wyników można stwierdzić, że tak jak kiedyś mężczyźni byli bardziej skłonni do opowiedzenia się za dopuszczalnością współżycia przed ślubem, a kobiety bardziej skłonne do opowiedzenia się za wstrzemięźliwością seksualną do momentu zawarcia małżeństwa niż mężczyźni, tak dzisiaj te różnice w zasadzie się zacierają.

Jan Paweł II w Liście do rodzin pisze: „Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on się odłączyć. Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat, można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza sam fakt bycia człowiekiem. A jeśli w tym przyjsciu na świat oraz we wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży na całym życiu” (Jan Paweł II 1994, 2). Ankietowani w tym punkcie zdają się mówić razem z papieżem jednym głosem. Jedynie 2,8% respondentów uważa rodzinę za przestarzałą instytucję.

Ewelina Kimszal i Bożena Kulesza-Brończyk przeprowadziły badania wśród uczniów szkół średnich, próbując odpowiedzieć na pytanie, jak wygląda edukacja młodzieży w zakresie metod planowania rodziny? Okazuje się, że głównym źródłem wiedzy na temat planowania rodziny dla nastolatków w wieku 16-19 lat jest Internet. Są to dane, które pokazują, że 76% uczniów liceum i 62% uczniów technikum korzysta z Internetu jako głównego źródła informacji w tej dziedzinie. Kolejnym istotnym źródłem informacji na temat antykoncepcji są koleżanki i koledzy dla 44% uczniów technikum i 47% uczniów liceum. Szkoła również odgrywa niebagatelną rolę jako źródło wiedzy, choć w mniejszym stopniu niż Internet i rówieśnicy. To właśnie tam 55% uczniów liceum i 21% uczniów technikum uzyskuje informacje na temat antykoncepcji. Pozostałe źródła, takie jak rodzice są źródłem wiedzy dla 34% uczniów liceum i 14% uczniów technikum, a telewizja dla 24% uczniów liceum i 13% uczniów technikum (Kimszal i Kulesza-Brończyk 2018, 528-529). Opierając się na badaniach, przeprowadzonych na potrzeby niniejszej publikacji, wydaje się, że owa edukacja nie funkcjonuje dobrze. Około 30% badanych nie wie czym są naturalne metody planowania rodziny, a 44,8% badanych nie wie czy te metody są skuteczne. Co zastanawiające badani w zdecydowanej większości deklarują umiejętność odróżniania środków antykoncepcyjnych

od wczesnoporonnych. Wydaje się zatem, że respondenci czują się doinformowani w tej przestrzeni, ale u wielu z nich pojawia się niepewność i brak fundamentalnej wiedzy, gdy mają wypowiedzieć się o naturalnych metodach planowania rodziny. W tym kontekście jasno wyłania się potrzeba zintensyfikowania działań, mających na celu wprowadzanie w życie nauki Kościoła o małżeństwie i odpowiedzialnym rodzicielstwie. To właśnie do osób, które podejmują takie działania, Jan Paweł II skierował słowa szczególnej zachęty w Liście do rodzin (Jan Paweł II 1994, 12).

Biskup Rzymu w Adhortacji Apostolskiej *Familiaris consortio*, powołując się na Encyklikę *Humane vitae*, odrzuca antykoncepcję jako z gruntu niemoralną. Małżonkowie, którzy decydują się na używanie środków antykoncepcyjnych, fałszują całkowity dar z siebie, a co za tym idzie poniżają siebie, współmałżonka i swoją płciowość (Jan Paweł II 1981, 32). Zgodnie z badaniami, przeprowadzonymi przez autora publikacji, większość młodych dzisiaj, w przeciwieństwie do papieża, uważa antykoncepcję za moralnie dopuszczalną. Jedynie 3,9% wszystkich badanych przyjmuje nauczanie Kościoła związane z odpowiedzialnym rodzicielstwem. Warto dodać, że spośród 59 respondentów, deklarujących uczęszczanie do kościoła, średnio raz w tygodniu lub częściej, jedynie 5 uważa za moralnie dopuszczalne wyłącznie naturalne metody planowania rodziny, a 23 z nich uważa za etyczne używanie także środków wczesnoporonnych.

Naturalną konsekwencją takiego sposobu myślenia jest przyzwolenie na używanie antykoncepcji w codzienności. Jedynie 2,8% respondentów chce w przyszłości korzystać lub już korzysta jedynie z naturalnych metod planowania rodziny. Wśród innych badanych istnieje jednak rezerwa albo nawet nieufność wobec metod naturalnych. 27,6% ankietowanych zamierza w przyszłości używać lub już używa środków antykoncepcyjnych (niektórzy także wczesnoporonnych), ale jednocześnie nie planuje używać lub nie używa naturalnych metod planowania rodziny. Okazuje się bowiem, że antykoncepcja posiada w oczach współczesnych nastolatków duże zalety. Analiza rezultatów badań sugeruje, że według młodzieży tzw. „pozytywną stroną” antykoncepcji jest przede wszystkim możliwość uniknięcia ciąży, zmniejszone ryzyko infekcji przenoszonych drogą płciową oraz realizacja współżycia bez obciążającego stresu. Te wyniki potwierdzają, że młodzi ludzie używają środków antykoncepcyjnych głównie w celu zapobieżenia niechcianej ciąży (co równocześnie minimalizuje stres i poczucie odpowiedzialności). Można zatem przypuszczać, że podejmowane przez nich zachowania seksualne są przedwczesne, ponieważ partnerzy seksualni nie są zdolni lub nie chcą ponieść wszystkich konsekwencji swoich działań. Wydaje się, że nastolatki mają naiwne przekonanie, że antykoncepcja zapewni im ochronę przed negatywnymi skutkami ich działań seksualnych. Jednak środki antykoncepcyjne nie gwarantują ide-

alnego i bezstresowego życia seksualnego, co potwierdza brak opracowania „idealnej” metody antykoncepcyjnej, nawet w dobie nowoczesnych technologii (Giłka 2020, 186).

Podsumowanie

Artykuł skupia się na analizie koncepcji odpowiedzialnego rodzicielstwa według Jana Pawła II oraz porównaniu tych poglądów z opinią współczesnej młodzieży. Autor powołał się na Encyklikę *Humanae vitae* Pawła VI jako punkt odniesienia do zrozumienia nauki Jana Pawła II. Encyklika ta stanowi fundament dla zrozumienia istoty odpowiedzialnego rodzicielstwa i definiuje je jako świadome podejmowanie przez małżonków decyzji, dotyczących poczęcia i wychowania potomstwa w zgodzie z obiektywnym porządkiem moralnym ustanowionym przez Boga.

Jan Paweł II, kontynuując nauczanie swojego poprzednika, podkreślał znaczenie godności małżeństwa oraz odpowiedzialności za przekazywanie życia. W swoich dokumentach wyraźnie potępiał antykoncepcję i wszelkie działania ograniczające wolność małżonków w kwestiach związanych z potomstwem. Podkreślał również, że małżeństwo stanowi wyjątkową relację, w której miłość między małżonkami i odpowiedzialność za potomstwo są ze sobą ściśle splecione.

Autor artykułu przeprowadził badania ankietowe wśród uczniów szkół średnich, aby mieć lepszy obraz na to, jak współczesna młodzież postrzega kwestie związane z małżeństwem i odpowiedzialnym rodzicielstwem. Wyniki badań pokazały, że znaczna część respondentów ma ograniczoną wiedzę na temat naturalnych metod planowania rodziny. Ponadto, większość badanych uważa za moralnie dopuszczalne stosowanie różnych środków antykoncepcyjnych, co jest sprzeczne z nauczaniem Kościoła, zawartym w dokumentach Pawła VI i Jana Pawła II. Analizując wyniki badań uwidoczniły się również zmiany postaw społecznych wobec małżeństwa i seksualności. Coraz więcej osób nie planuje wchodzić w związek sakramentalny, a zachowywanie czystości seksualnej do momentu ślubu jest coraz mniej popularne.

BIBLIOGRAFIA

- Bohdanowicz, Andrzej. 2016. „Odpowiedzialne rodzicielstwo według papieża Pawła VI we współczesnym nauczaniu moralnym Kościoła”. *Teologia i Moralność*, 11(2): 181-190. DOI: 10.14746/tim.2016.20.2.11.
- Giłka, Magdalena. 2011. „Antykoncepcja w poglądach i doświadczeniach współczesnej młodzieży”. *Ogrody Nauk i Sztuk*, 1(1): 183-188. DOI: 10.15503/onis2011.183.188.

- Jan Paweł II. 1981. *Adhortacja Apostolska „Familiaris consortio”*.
- Jan Paweł II. 1994. *List do rodzin „Gratissimam sane”*.
- Jan Paweł II. 2004. *Kultura odpowiedzialnego rodzicielstwa. Przesłanie do uczestników międzynarodowego sympozjum na temat: „Naturalne metody regulowania poczęć i kultura życia”*. Dostęp: 14.05.2024. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/npr_symposium_28012004.htm.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. 1993.
- Kimszal, Ewelina i Bożena Kulesza-Brończyk. 2018. „Edukacja młodzieży w zakresie metod planowania rodziny”. *Pielęgniarstwo Polskie*, 3(69): 255-261. DOI: 10.20883/pielpol.2018.31
- Laddach, Agnieszka. 2021. „Pawła VI i Jana Pawła II nauczanie o seksualności – założenia, recepcja, dyskusja”. *Forum Teologiczne*, 22: 171-189. DOI: 10.31648/ft.6929.
- Luber, Dorota. 2004. „Małżeństwo i rodzina w nauczaniu”. *Nauczyciel i Szkoła*, 1-2(22-23): 56-66.
- Paweł VI. 1968. *Encyklika „Humane vitae”*.
- Piekarski, Jarosław. 1997. *Odpowiedzialne rodzicielstwo jako wartość i dobro małżeństwa chrześcijańskiego w świetle Adhortacji Apostolskiej „Familiaris consortio” Jana Pawła II*. Pelplin.
- Polok, Grzegorz i Adam Szromek. 2024. „Religious and Moral Attitudes of Catholics from Generation Z”. *Religions*, 15(1). DOI: 10.3390/rel15010025.
- Pryba, Andrzej. 1990. *Stan świadomości grzechu dzieciobójstwa u młodzieży klas maturalnych wybranych miast*. Kazimierz Biskupi.
- Szkutalski, Piotr. 2016. „Małżeństwa i rozwody”. W: *Sytuacja demograficzna Polski*, red. Alina Potrykowska, 76-97. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Świerczek, Antoni. 2010. „Odpowiedzialne rodzicielstwo w nauczaniu Jana Pawła II”. W: *Odpowiedzialne rodzicielstwo wobec wyzwań XXI wieku*, red. Małgorzata Duda, 13-29. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej.

MATEUSZ DAŃCZAK – Misjonarz Świętej Rodziny, student IV roku Wyższego Seminarium Duchownego Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny w Kazimierzu Biskupim, na Wydziale Teologicznym UAM. Interesuje się tematami związanymi z małżeństwem i rodziną.